

Spiritualiteit

Een zoektocht naar een hedendaags godsbeeld
en een pleidooi voor een nieuw mensbeeld

Eerste druk © 2022 Bert Maes

Coverafbeelding: © Born_Rich_Japan – Shutterstock

ISBN: 978-94-646-5404-2

Van dezelfde auteur:

No-nonsense, praktische gids: LIEFDE
Concrete sleutelementen voor de 21ste eeuw

No-nonsense, praktische gids #2: WIJSHEID
Ongewoon gezond verstand in het dagelijks leven

Spiritualiteit

Een zoektocht naar een hedendaags godsbeeld
en een pleidooi voor een nieuw mensbeeld

Bert Maes

*Zoals een bij die uit verschillende bloemen
honing vergaart, aanvaardt de wijze
de essentie in alle religies.*

Uit: Śrīmad Bhāgavatam of Bhāgavata-Purāna,
het belangrijkste heilige verhalenboek van India
(+/- 800 v.Chr)

*De toekomst van onze beschaving hangt af van de manier
waarop de twee grootste machten van de geschiedenis,
wetenschap en godsdienst, zich tot elkaar verhouden.*

Alfred North Whitehead, Brits-Amerikaanse filosoof,
natuurkundige en wiskundige (1861-1947)

*God is in ons aanwezig zoals edel wild in het bos. Je ziet er de
herten zelden. Je moet eerst geduldig worden en stil.*

Rainer Maria Rilke, Duitse dichter (1875-1926)

*De wetten van de natuur zijn
de handelingen van God.*

Charles Hartshorne, Amerikaanse filosoof
en theoloog (1897-2000)

Inhoudstafel

Inleiding	9
Hoofdstuk 1: Een geschiedenis van God in het Westen	13
Hoofdstuk 2: Wereldreligies	20
Hoofdstuk 3: Mystieke spiritualiteit	24
Hoofdstuk 4: In den beginne...	27
Hoofdstuk 5: Het bestaan van God	32
Hoofdstuk 6: Panentheïsme	37
Hoofdstuk 7: De ontdekking van de hemel	41
Hoofdstuk 8: Evolutie	46
Hoofdstuk 9: De ziel en de Heilige Geest	52
Hoofdstuk 10: Wat zijn gedachten?	57
Hoofdstuk 11: Spirituele methoden	61
11.1. De natuur	62
11.2. Meditatie en yoga	64
11.3. Kunst	69
11.4. Symbolen en rituelen	73
11.5. Dromen	75
Hoofdstuk 12: De toekomst van religie in het Westen	77
Hoofdstuk 13: Een fontein van Licht, een hedendaags godsbeeld	82
Hoofdstuk 14: Zorba de Boeddha, een pleidooi voor een nieuw mensbeeld	88
Bijlage 1: Psalm 1	97
Bijlage 2: De ossenhoeder, of de stadia naar verlichting	98
Bronnen	101

Inleiding

Spiritualiteit is de essentie, het hart van elke religie. De term 'religie' vindt zijn oorsprong in het werkwoord 'religare', *verbinden*. Religies proberen antwoorden te bieden op het waarom, het doel, de bestemming, de zin van ons bestaan in *verbondenheid* met de kosmos, de geschiedenis en de maatschappij. Spiritualiteit is een doelgerichte verruiming, verdieping of verbreding van ons bewustzijn, van ons perspectief, van de ervaring van *verbondenheid* met de ruimere realiteit. 'Verlichting', 'verlossing', 'bevrijding', 'vereniging met het Absolute' of 'eenheid met God' is voor de meesten het einddoel van spiritualiteit.

Maar voor vele anderen – zeker in het Westen – bestaat God niet, omdat de maatschappij uitgaat van Zijn niet-bestaan, en niet zonder reden. Want *“we hebben de voorbije eeuw twee wereldoorlogen gehad met enorme verwoestingen en ontelbare doden, folteringen, genocides, de goelag, concentratiekampen, het fabrieksmatig vermoorden van zes miljoen mannen, vrouwen en kinderen, en ga zo maar door”* (Lohfink, 2018). Telkens was er geen helpende God in de lucht, geen troost voor de mens, geen zorgzaam universum. Dat hoeft zeker niet pessimistisch te zijn. De overtuiging dat we enkel dit leven op aarde hebben, kan aansporen tot een grotere inzet voor de verbetering van de levensomstandigheden van onszelf en van anderen. Het atheïsme geeft ons de vrijheid om onze eigen waarden te creëren. De Amerikaanse filosofe Hazel Barnes (1915-2008) vergeleek het leven met een blanco spelbord met pionnen, maar zonder instructies of zonder regels. We zijn vrij om ons eigen spel te construeren met onze eigen regels (in: Messerly, 2013).

Subjectief betekenis scheppen betekent wel dat er vandaag geen algemene consensus is over de zin van het leven. Voor sommigen ligt geluk in tevredenheid over zichzelf, over hun gezin, hun familie, vrienden, burens, hun werk... Gelukkig ben je dan als je geen zorgen hebt, noch materieel noch geestelijk, en als je mogelijkheden hebt. Voor anderen is geluk genieten van het moment, van eenvoudige sensaties, plezier hebben in dansen, turen naar de hemel, thee drinken, make-up dragen, winkelen, een bad nemen, muziek luisteren, lekker eten, seks, auto's, huizen, reizen, een goed gesprek voeren, lachen, spelen, het zien van de schoonheid in het gewone... Het stimuleert allemaal de pleziercentra van de hersenen. Maar bevrediging daaruit is vluchtig. We krijgen vaak niet de diepe en blijvende voldoening waar we naar verlangen. De meesten willen een zinvol leven ervaren, maar het lukt hen niet. De positieve emoties en het genot in het hier en nu zijn fantastisch en cruciaal voor geluk, maar om écht gelukkig te zijn heb je een hoger doel nodig. Om gelukkig te zijn moeten we ons deel voelen van en bijdragen aan iets dat groter is dan onszelf. De Nederlandse filosoof Baruch Spinoza (1632-1677) beweerde dat we onszelf moeten overstijgen en een breder perspectief moeten hanteren (*sub specie aeternitatis, in het licht der eeuwigheid, in de geest van God*) om gelukkig te zijn.

Dan komt spiritualiteit in beeld. Het woord 'spiritualiteit' wordt op vele manieren gebruikt, maar de nadruk ligt bijna altijd op een persoonlijke, innerlijke weg. Volgens de Nederlandse arts-psychiater Jan Hendrik van den Berg (1974) is spiritualiteit de wetenschap van het 'binnen', en de natuurkunde of fysica de wetenschap van het 'buiten'. Wat de verschillende wereldreligies verbindt – "*het enige gemeenschappelijke element*" volgens Aldous Huxley (1946) –

is “*niet-dogmatische mystiek*”, dat wil zeggen: een doelgerichte innerlijke reis naar je ware aard, naar wie je werkelijk bent, zonder onbuigzame geloofsovertuigingen.

In dit boekje maak ik die spirituele reis met behulp van de wetenschappen. Want *“ook al verschillen wetenschap en spiritualiteit in hun benaming, ze dienen in wezen hetzelfde doel, namelijk de mensheid op een hoger peil brengen. In het beste geval is de wetenschap op zoek naar manieren om ons leven beter en gelukkiger te maken. Spiritualiteit is ook een reis die wij, mensen, ondernemen naar onze innerlijke bronnen om erachter te komen wie we in diepste wezen zijn en te ontdekken hoe we moeten leven naar het hoogste ideaal.”* (Dalai Lama, 2005)

Er zijn ontzettend veel verschillende wereldbeelden en ideologieën. Maar de grootste, meest fundamentele botsing zien we vandaag nog steeds tussen spiritualiteit en wetenschap, stelt Brandon Norgaard (2022). We omarmen allemaal ofwel een materialistisch (subjectief) wereldbeeld ofwel een spiritueel (religieus) wereldbeeld. We zijn ofwel gelovig ofwel ongelovig. We zien het universum als het resultaat van willekeurige gebeurtenissen en het leven op deze planeet als een kwestie van toeval, of we geloven in een Intelligentie buiten het universum die dat universum orde en richting geeft. Veel wetenschappelijk georiënteerde mensen hebben moeite om op één lijn te komen met zij die meer spiritueel en religieus georiënteerd zijn. En toch zijn die wereldbeelden niet onverenigbaar – getuige de bovenstaande uitspraak van de geestelijke leider van het Tibetaanse volk. Net zoals we beter zien met twee ogen, kunnen we wetenschap en geloof – die de wereld vanuit iets andere perspectieven bekijken – combineren ten voordele van de samenleving. We hebben behoefte aan een échte